

Amennyiben a szerző kiadja tervezett nagy néprajzi térképét is, azon talán jó volna néhány változtatást tenni mind a technikában, mind a feldolgozásban:

1. A magyar, tót, szerb, horvát és román területek színezése jó, de a németiség és ruténség jelzésére új szín volna kívánatos. A rutének, de különösen a németek színezése egészen beleolvad a magyarságot jelző színezésbe.

2. A hogyrajzot teljesen el kellene hagyni, mert a történeti, néprajzi és politikai térképeken nem jelent semmit, csak zavarja az áttekintést.

3. A lakatlan területek ábrázolására be kellene vezetni a fehér színezésű foltokat.

4. A városokat jelző köröknek mindenütt arányosoknak kellene lenniök a lakosság számával. Lőcsének pl. több a magyarsága, mint Selmezbányának: ennek a térképen is ki kell tűnnie.

Mind a szerzőt, mind a kiadót elismerés illeti meg munkájáért. A térképet melegen ajánljuk minden érdeklődő figyelmébe. P. J.

Kerényi Károly: Die Griechisch Orientalische Romanliteratur in religionsgeschichtlicher Beleuchtung. Tübingen, 1927. (XVI + 275 l.) 291 l. Verlag von I. C. B. Mohr.

A szerző, a Pázmány Péter Egyetem kitűnő magántanára, úgy igyekszik a görög regény problémáját megfejteni, hogy nem keresi E. Rohdeval és a többiekkel a műfajt megteremtő költői invenció eredetét, hanem ezt adottnak veszi az erotikus regény egyiptomi vallásos előzményében. Ezzel az alapozó felfogással szemben máshol fejtjük ki álláspontunkat. Itt azon elv mértékével szeretnők ezt a könyvet mérni, melyre K. maga appellál (VIII. 16. k. l.) Wilamowitz ellenében, aki mint alárendelt jelentőségű, speciális filológiai kérdésen teszi túl magát a regény eredetének igen bonyolódott problémáján. Helyesen hangsúlyozza t. i. K., — amint ezt egyszer Darwin is hangsúlyozta — hogy ha egy eredetelképzés helytelennek is bizonyul, még mindig sokkal előbbrevisi a tudományt, mint egy olyan állásfoglalás, amely minden keletkezést egyszerűnek és magától érthetőnek vett.

Persze a részleteredményeket mellőzve, itten csak szerzőnek a kezdődő regény megismerését leginkább elősegítő, legkétségtelenebb főeredményeivel foglalkozhatunk. Amilyen — először is — a számarregény eredetijének rekonstrukciója és egyeégének kimutatása Apuleius fogalmazásából, melyet — úgy látunk — egy bizonyos patraai Lukios görög eredetijére kell visszavezetni. Ha t. i. túlzottnak is tartjuk, hogy K. az Apuleius-követe görög formát a regény őstípusának látja és a számarembernek meg az öt üldöző nőknek (elsősorban Tychének), illetve főnöknek az invenciója megett ősminták gyanánt a gyilkos Typhon mogbosszulóit — Isist, illetőleg Horust — erőszakolja (182. l.), — általában el kell fogadnunk eredményét (176. l.).

Jelentőségben már mögötte marad ennek az első pontnak, de a műfaj fejlődésére vonatkozó általános tudásunkat mégis örvendetesen gyarapítja — másodsor — a 4. fejezet (67—94. l.) a Clementinák görög, illetve egyiptomi regényvonatkozásainak kimutatásával. Mert bár a kritika — egészben és részleteiben — aligha fogja egy ilyen tételnek a görög regényre és nevezetesen a Clementinákra való alkalmazását elfogadhatni, elyben mégis helyes megállapításnak tartjuk, hogy a (hellenisztikus) istenekről szóló csodaelbeszé-

lések (aretalógiák) sokszor lehetnek vallásos anyag átértékelése és hogy a kultuszlegenda (istenmíthosz) meg a tisztán művészi regényelbeszélés között középhelyen áll valami, a csodatevő istenségek tiszteletére mesélt legendaféle (91. kk.). Csak persze: mi a költői műfajnak így szupponált „vallásos“ előképét egészen másképp, úgy értjük, hogy az ilyen legenda az átmeneti közép-helyét egyáltalán nem történelmi fejlődés rendje szerint, mint annak szükség-szerű foka, csakis értéke alapján, elméletben, foglalhatja el. Ahogy szá-munkra az alkotás „vallásos“ jellege sem lehet több, mint a születő műalkotás-nak egy, a még differenciálatlanabb alakjához szükségszerűen fűződő anthropo-morphikus interpretációja.

Végre K. művének — szorosabban filológus szempontból — legérdeke-sebb fejezete, az ú. n. berlini Ninós-regény éleseszü rekonstruálása — 241. kk. —, megint természetesen a rekonstrukcióból Kerényitől levont tendenciózus követ-keztetések kikapcsolásával. Igen kétes nevezetesen, helyes-e szerzőnek az „érzése“, hogy — „egyiptomi“ elmélete kedvéért — „későbbinek“, legalább Chariton után. datálja ezt a sovány töredéket (47., 231., 241. kk.), melyet az általános felfogás (v. ö. W. Allg. Geschichte der gr. Literatur 1925, 285. l.) a szerelmi regény érdemetlen, formailag legprimitívebb megjelenése gyanánt szokott tekinteni. És még kevésbbé tudnók őt azon a kötött úton követni, mely az erotikus regény Semiramis-Ninost utánzó „vadászszűz“-típusát, egy „babiloni“ regény származékképpen (248. kk.), második típusnak osztályozza az Isist utánzó viselő hősnök első típusa mellé, akik természetesen az előbbvaló (?) „egyiptomi“ regényből veszik eredetüket (218. kk.). míg az „átmenetet“ az Apollonius-história típusának kellene alkotnia, ahol a hősnök két alakja közül az egyik anya lesz, a másik a legsúlyosabb körülmények között is megőrzi szüzességét (218. l.).

Általában megállapíthatjuk tehát, hogy K. munkája főleg jelzett részei-ben nemcsak a görög regény megismerésének a kérdését vitte jelentősen előre. Az egyiptológiát is meg fogja szólaltatni és kétségkívül gyarapította — főleg tárgyi szempontból — a kereszténység kezdetének az irodalmát is, jóllehet utóbbi — meggyőződésünk szerint — joggal nehezményezheti azt a túlságosan „pogány“ megvilágítást, amelyet K. öncélú művében az őskeresztény „Unterhaltungsliteratur“ (?) és a legenda akaratlanul is nyer.

Mindent összevéve: e mű tagadhatatlanul örvendetes sikere, sőt nyom-jelzője a magyar klasszika-filológia fejlődésének; szerző szempontjából azon-ban kötelező ígérlet is egy éppen vele csinált súlyos és sürgős adósság bevál-tására. Aki túl akarja a kutatást vinni a Rohde ignorabimus-án és egy újabb termékeny nyomra tudott mutatni, az legjobban érezheti, hogy csak fél munkát végzett, amikor azon az aránylag szűk határon belül maradt, amelyet a módszer és — a praktikus könnyebbség kedvéért tudatosan húzott meg. Érezheti, hogy a regénykérdést nem lehet csak bizonyos formák vizsgálatá-val elintézni illetve, hogy ezt a teljesítményt elodázhatatlanul kell a probléma nagyobb felének: a regény lelkéből való műfajelméleti feldolgozásnak a válla-lásával kiegészíteni. Kiegészíteni annál inkább, mert a szellemtörténeti reflek-tor fényében nyilván helyesebb megvilágításba kerülnek majd ennek a szép könyvnek egyoldalúan nyert eredményei és lehetővé válik a valóságos értékei-ket helyesebben mutató átcsoportosításuk.

Márót Károly.